ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Боғот тумани

2024 йил 15 август

Боғот туманлараро иқтисодий судининг судьяси Б.Убайдуллаевнинг раислигида, Р.Жуманиёзов котиблигида, Боғот тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши вакили Р.Абдурахимова (ишончномага асосан), жавобгар вакиллари А.Зайнутдинов, М.Акрамов, Боғот (ишончномага асосан) иштирокида, тумани фермер, хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши даъвогар "Мехнат гули хосили" фермер хўжалигининг манфаатида жавобгар "GREAT COTTON EXPORT" 130 000 000 маъсулияти чекланган жамиятидан сўм асосий 26 000 000 сўм жарима, 5 200 000 сўм пеня ундириш тўгрисидаги даъво аризаси ва "GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятининг "Мехнат гули хосили" фермер хўжалигидан 104 904 750 сўм жарима ундириш тўгрисидаги қарши даъво аризаси бўйича ишни Боғот туманлараро иктисодий суди биносида, видеоконференцалока режимидаги очик суд мажлиси мухокамасида кўриб чикиб, куйидагиларни

аниклади:

Аниқланишича, "Мехнат гули хосили" фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ва "GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ўртасида ўртасида 2023 йил 3 январдаги 10-сонли пахта хомашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда ҳарид қилиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 1.1-бандига кўра, "Хўжалик" 287,2 тонна пахта хом-ашёсини "Буюртмачи" га етказиб бериши, "Буюртмачи" эса ушбу махсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ ҳақини тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Шунингдек, шартноманинг 4.3-бандида "Буюртмачи" томонидан "Хўжалик"нинг етказиб берилган пахта хом-ашёси қийматининг якуний ҳисоб-китоблари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми ҳосил йилининг 31 декабрь санасига қадар, уруғлик пахтанинг 1-босқичда топширилган уруғлик пахта хом-ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи микдорида уруғчилик хўжаликларига пахта хом-ашёсини "Буюртмачи"га топширган вақтда тўловлар амалга оширилиши белгиланган.

Шартноманинг 4.4-бандида эса, махсулотни транспортда ташиш ва тушириш харажатлари "Буюртмачи" хисобидан ҳақиқий вазн бўйича ва бутун масофа учун ҳосил йилининг 31 декабрга қадар амалга оширилади.

Жавобгарга томонидан даъвогар топширган маҳсулотнинг ушланма ва тўловлар амалга оширилиб, қолган қисми тўланмаганлиги натижасида қарздорлик юзага келган.

Боғот туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (бундан буён матнда Кенгаш деб юритилади) даъвогар манфаатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгардан 130 000 000 сўм асосий қарз, 26 000 000 сўм жарима, 5 200 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

Ўз навбатида жавобгар судга қарши даъво аризаси билан мурожаат қилиб, даъвогардан шартноманинг 5.2-бандига асосан етказиб берилмаган пахта хом ашёсининг 30 фоизи микдорида яъни 104 904 750 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суд ажримига асосан ишга низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар сифатида Боғот туман қишлоқ хўжалик бўлими, Хоразм вилоят Гидрометрология маркази (бундан буён матнда учинчи шахслар деб юритилади) жалб қилинган.

Суд мажлисида иштирок қилган Кенгаш вакили 112 509 750,83 сўм асосий қарз мавжудлигини билдириб, даъво аризасини қисман қаноатлантиришни, қарши даъво аризани қаноатлантиришни рад қилишни сўради.

Суд мажлисида иштирок қилган жавобгар вакиллари қарши даъво аризани қисман қаноатлантиришни, даъво аризасини қисман қаноатлантиришни сўрадилар.

Даъвогар ва учинчи шахслар суд мажлиси жойи ва вакти ҳақида тегишли тартибда хабардор қилинган бўлса ҳам, вакили суд мажлисида иштирок килмади.

Бундай холда, суд ишни Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодексининг (бундан буён матнда ИПК деб юритилади) 170-моддасига асосан даъвогар ва учинчи шахслар вакиллари иштирокисиз кўриб чикишни лозим топади.

Суд, тарафлар вакилларининг важларини тинглаб ҳамда иш ҳужжатларини ўрганиб чиқиб, қуйидагиларга кўра, даъво талабини қисман қаноатлантиришни, қарши даъво аризасини қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексининг (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 234-моддасига кўра, мажбурият-фуқаролик хуқукий муносабати бўлиб, унга асосан бир шахс (карздор) бошка шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, хизматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳоказо ёки муайян ҳаракатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади. Мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Ушбу Кодекс 333-моддасининг биринчи қисмига асосан қарздор айби бўлган такдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада

бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб бериши белгиланган.

ФКнинг 437-моддасига асосан махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчи — сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзғорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Даъвогар ва жавобгар ўртасида 2024 йил 2 июль холатига тузилган "Ўзаро хисоблашув далолатномаси" ва суд мажлисидаги тарафлар вакилларининг кўрсатмалари билан жавобгарнинг қарзи 112 509 750,83 сўмни ташкил қилиши ўз тасдиғини топади.

Шу сабабли даъво талабининг жавобгардан 112 509 750,83 сўм ундириш кисми асосли хисобланади.

Жавобгар томонидан асосий қарз 10 кунга кечиктирилганлиги учун 26 000 000 сўм жарима, 5 200 000 сўм пеня ундиришни сўраган.

ФК 260-моддасинининг биринчи қисмига асосан қонунчилик ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

ФК 261-моддасинининг иккинчи қисмига асосан қарздор мажбуриятларни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган ҳолларда тўлайдиган ва, қоида тариқасида, қатъий пул суммасида ҳисобланадиган неустойка жарима ҳисобланади.

ФК 261-моддасинининг учинчи қисмига асосан қарздор мажбуриятларнинг бажарилишини кечиктириб юборганида тўлайдиган ва ўтказиб юборилган муддатнинг ҳар бир куни учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмига нисбатан фоиз билан ҳисобланадиган неустойка пеня ҳисобланади.

Шартноманинг 5.4-бандида, мазкур шартномага мувофик белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларини, топширилган (юклаб жўнатилган) пахта хом-ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "Буюртмачи" "Хўжалик" ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлайди. Жаримадан ташқари Буюртмачи Хўжаликка муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоиз микдорида бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоиздан ортиқ бўлмаган микдорда пеня тўлайди.

Шу сабабли даъвогарнинг жавобгардан 26 000 000 сўм жарима ундириш талаби асосли хисобланади.

Даъвогарнинг жавобгардан 5 200 000 сўм пеня ундириш талабини қаноатлантириш рад қилиниши лозим.

Чунки, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли ҳарорининг 3-бандига асосан агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани ҳам жарима, ҳам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, ҳонунчиликда бошҳача ҳоллар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар фаҳатгина бир шаклдаги неустойка ҳўллашни талаб ҳилишга ҳаҳли.

Жавобгарнинг қарши даъво аризасидаги даъвогардан шартноманинг 5.2-бандига асосан етказиб берилмаган 45 860 кг пахта хом ашёсининг 30 фоизи микдорида яъни 104 904 750 сўм жарима ундириш талаби ҳам асосли хисобланади лозим.

Чунки, даъвогар томонидан 45 860 кг пахта хом ашёси етказиб берилмаган.

Узбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун жавобгарлик тўғрисидаги фукаролик қонун хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 4-бандига асосан ФКнинг 326-моддасига мувофик суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, иштирок этувчи тарафларнинг мулкий ахволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга хакли.

ФКнинг 326-моддасига мувофик, суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка миқдорини камайтиришга ҳақли.

Шунга кўра, суд даъвогар томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, суммасини камайтириб, жавобгар фойдасига жарима даъвогардан 50 000 000 жарима сўм жарима ундиришни, колган кисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Шу сабабли суд қарши даъво талаби бўйича 50 000 000 сўм жарима ундириш талаби қисмини қаноатлантиришни лозим топди.

Баён этилганларга асосан, суд, даъвогарнинг даъво аризасини кисман қаноатлантиришни, жавобгарнинг карши даъво аризасини кисман қаноатлантиришни, қисман қаноатлантирилган дастлабки даъво билан қисман қаноатлантирилган қарши даъвони ўзаро хисобга олиш натижаси бўйича даъвогар фойдасига жавобгардан 88 509 750,83 сўм (112 509 750,83 сўм асосий қарз +26~000~000 сўм жарима -50~000~000 сўм қарши даъво аризаси бўйича жарима) асосий қарз ундиришни, жавобгардан Кенгаш фойдасига 34 000 сўм почта харажати, даъвогардан жавобгар фойдасига тўланган 2 098 095 сўм давлат божи ва 34 000 сўм почта харажати ундиришни, даъво талабларининг қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни, жавобгардан республика бюджетига жавобгардан 2 770 195,01 сўм давлат божи ундиришни, Ўзбекистон Республикаси Олий суди депозит ҳисоб рақамига ишни видеоконференцалоқа режимида кўриш билан боғлиқ жавобгардан 85 000 сўм суд харажатларини ундиришни лозим топади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб ва Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

карор килади:

Боғот тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар "Мехнат гули хосили" фермер хўжалигининг манфаатида берган даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятининг қарши даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан "Мехнат гули хосили" фермер хўжалигининг фойдасига 88 509 750,83 сўм асосий қарз ундирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан Боғот тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фойдасига 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъво талабларининг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

"Мехнат гули хосили" фермер хўжалигидан "GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятининг фойдасига 2 098 095 сўм давлат божи, 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан Республика бюджети фойдасига 2 770 195,01 сўм давлат божи ундирилсин.

"GREAT COTTON EXPORT" маъсулияти чекланган жамиятидан Ўзбекистон Республикаси Олий судининг депозит хисоб рақамига 85 000 сўм суд харажатлари ундирилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози тараф бир ойлик муддат ичида шу суд орқали Хоразм вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига апелляция тартибида шикоят қилиши (прокурор протест келтириши) мумкин.

Судья Б.Убайдуллаев

